

ПІД ПРОВОДОМ ГОСПОДНЬОЇ РУКИ

Христина Дацишин

*доцент кафедри мови засобів масової інформації
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Її називають «легендою факультету журналістики». Словник української мови трактує слово «легенда» як «народне сказання або оповідання про якісь події чи життя людей, оповите казковістю, фантастикою»; «вигадану, прикрашену розповідь про що-небудь»; «що-небудь вигадане, неправдиве» [8, с. 460]. Тому можна впевнено сказати, що професор Олександра Антонівна Сербенська – не легенда, адже її історія – це правдива історія абсолютно реальної людини, яку вдячно згадують випускники факультету журналістики багатьох поколінь, вважаючи, що їм неймовірно пощастило. Вдячно згадують і за вивчений правопис та граматику, і за вміння орієнтуватися в скарбниці мови, і за подаровані уроки життєвої мудрості. Легко і глибоко, дотепно, артистично і самовіддано, з історично-філологічними екскурсами, точними цитатами і завжди сучасно – кожна лекція і практична професора Сербенської, виступ на семінарі чи конференції, звичайні розмови з колегами і студентами вже впродовж багатьох років дають поживу для роздумів і нові ідеї.

Не легенда Олександра Антонівна також і для мене; це керівник моєї дисертації, моя «наукова мама», слухні поради якої скеровують як у просторі науки, так і в просторі життя, надихають до праці і творчості. Професор Сербенська просто закохана (а закоханий – завжди молодий) в усе те, що є полем її діяльності: в рідну мову, в науку, в університет, у творче студентство; на цьому полі вона невтомно сіє зерно любові і пошани до української культури і нації. Спілкування з Олександрою Антонівною розкриває її для нас як людину з багатим внутрішнім світом і з глибоким розумінням світу зовнішнього, з власною ієрархією життєвих цінностей. Поміж окремими фрагментами мовної картини світу в текстах публікацій та інтерв'ю яскраво проглядають ті, що дають ключ до розуміння секрету творчого довголіття і авторитетності пані професор.

Один із них – це Праця. «Пісня і праця – великі дві сили! Їм я до скону бажаю служити», – ці слова Івана Франка сміливо можна вважати життєвим і творчим кредо Олександри Антонівни Сербенської. Працелюбність, цілеспрямованість, перфекціоналізм, пошук якнайточнішого слова – цей перелік якостей Олександри Антонівни, які характеризують її ставлення до роботи, можна продовжувати і продовжувати. Саме так, з активним обговоренням і постійним пошуком нового, виглядала наша спільна праця над другим виданням посібника «Антисуржик», яке увійшло до короткого списку Всеукраїнського рейтингу «Книжка року» за 2011 рік. Такою самою була і робота над третім виданням, вже після того, як друге було високо оцінене фахівцями і громадськістю, адже, як вважає Олександра Антонівна, кожне нове видання обов'язково має бути

виправлене і доповнене відповідно до потреб сучасного читача, мусить враховувати зміни, що відбуваються в мові, нові наукові результати. «Люблю у людині, коли творить себе сама. Я знаю, я хочу, я мушу і я буду робити. Оце «я мушу» сповідувала усе своє життя», – згадує пані професор [1]. Поняття «праця» в картині світу О.Сербенської вкладається в широке розуміння «гідності» і перебуває у своєрідній опозиції до поняття «патріотизм»; це також відгомін філософії Івана Франка, який у вірші «Сідоглавому» писав: «Бо твій патріотизм – Празнична одежина, А мій – то труд тяжкий...» [9, с. 185].

Дуже важливий елемент лінгвосфери Олександри Сербенської – сіяч. У цьому образі перетинаються концепти любові, праці і віри. «Дії сіяча пройняті любов'ю до всіх людей (тут не може бути улюбленців), живляться справедливістю. Справедливість без любові не є справедливою; любов без справедливості – не любов» [9, с. 317]. «Широкий, всеосяжний, вільний засів, який в Євангеліях тлумачиться як бажана і праведна дія для поширення «слова Царства», сьогодні визнано як важливий вид комунікації» [9, с. 317]. Крізь призму Шевченкової поезії трактує О. Сербенська потребу осяяного вірою митця-сіяча працювати для загального добра: «поезія [Т. Шевченко. Не нарікаю я на Бога. – Х. Д.] – прозора алюзія на відому притчу Христа про сіяча, який розсіває небесне зерно Істини, плодом чого має стати Людина, навернена до великих законів Правди, причетна до тяжкої праці посіву, вирощування доброго врожаю» [6, с. 290]. «У Шевченка свій код, – зауважує Олександра Антонівна, – своє сплетіння знаків-символів, екстраполяційні порухи, інтроспективний погляд, надзвичайно складні моменти, пов'язані із самооцінкою, внутрішні авторські переживання, болі, сумніви... Немає євангельського образу битої ногами людей і тварин дороги – очевидно, що насіння, яке під час посіву попало обіч неї, може хіба що лише птаство визбирати; немає кам'янистої землі, де корінь безсилий втриматися, – він висихає; немає тернини, що символізує оману багатства, влади, спокуси віку, які заглушують слово, – воно не спроможне дати плоду. Натомість є розмова зболеного поетового серця зі своїм “я”, є добірне зерно, є сіяч, просвітлений всеможною Ісусовою ідеєю сіяння, самостійно активний, збагачений мудрістю, пізнанням законів посіву насіння Істини, є ненав'язлива порада, як домогтися добрих жнив. І є сіяч, що сприймає слово як живу дійсність, осягає її одухотвореним розумом, тісно пов'язаним із джерелом усеперемагаючої сили. Є і для нащадків багатий та вдячний матеріал не лише для роздумів, а й для активізації діяльності. І є великий етнопростір рідного краю, який потребує роботящих рук, роботящих умів» [6, с. 292].

Метою сіяння завжди є жнива, і тут образ сіяча перегукується з Франковим «Ти, брате, любиш Русь, Як люблять добре пиво, Я ж не люблю її, як жнець Не любить спеки в жниво» [9, с. 184]. О. Сербенська зауважує, що «у Франка тема біблійного сіяча трансформується в узагальнений образ сіячів українського зерна, котрі весь свій талант і всю свою силу віддали тільки тому сіянню [6, с. 291]. Образ сіяча Олександра Антонівна проектує і на власний життєвий досвід: «Добре, щире слово Шевченка, сповнене всеосяжної любові до України, волі, правди, людської гідності, завжди було у батьківській хаті і засівало дитячі голови розумом» [2].

Слово «праця» у текстах Олександри Антонівни часто бачимо поряд зі словом «любов»: «не шкодуйте праці рук, серця й розуму для утвердження Держави. І благо-

словенними хай будуть ваша любов і ваша праця» [1]; Любов – ще один ключовий фрагмент мовної картини світу професора Сербенської. «Я люблю Львів, мені здається, я люблю кожен його камінчик»; «усім природно любити свою родину, свою мову, свою малу батьківщину і свою країну» [3]; «я дуже любила читати» [7]; «потрібно плекати у поколіннях любов до свого» [2]; «ми показали собі, що ми є, що ми любимо свою землю і не хочемо емігрувати, ми мирні і хочемо добра своїм дітям [2]; «в нашій родині любов до книжки, до знань була у крові [1], «люблю мати результат своєї праці» [1]. Слово «любов» трапляється у текстах Олександри Сербенської у різних поєднаннях, і в кожному з них проглядає розуміння любові як діяльної категорії, як джерела енергії для творчості, спрямованої на добро.

Вершина любові у різних її виявах криється у вислові «Бог то є любов». Віра є чи не найважливішим концептом мовного світу Олександри Антонівни. «Дитинство, – згадує Олександра Сербенська, – формувало ненависть до злого. Формувало любов до людей, співчуття до них, формувало велику віру в Бога, в Його силу, віру в силу духу людського, що він має велику силу перемагати, за допомогою тієї віри, надії, любові, перемагати великі лихоліття» [7]. «У традиціях нашої культури духовність постає як один з найважливіших концептів; дух трактують як активний первень життєдіяльності, як вічну творчу та рушійну силу всього суцього, а «найвищий Дух» пов'язують з «голомом Божим», – пише пані професор [4, с. 261]. «У соціальних науках, зорієнтованих на формування екологічної свідомості суспільства, вже накреслилося коло важливих проблем – перебудова людської свідомості, переоцінка критеріїв буття, усвідомлення людиною своєї відповідальності перед Богом і людьми за поведінку, слово; важливим стає виховання почуття богоприсутності... [4, с. 261].

Релігійність сприймається і крізь призму аналізу творчості найвидатніших носіїв українського духу, адже «органічним для менталітету українців є вислів «Без Бога ні до порога» [4, с. 262]. Розповідаючи про свою рецепцію Шевченка, Олександра Сербенська зауважує, що «Біблія не в одну тяжку минуту була для нього не лише розрадою, а дарувала умиротворення, показувала шлях до пізнання універсальної сили життя в істині, етичної духовності» [2]. «Стало можливим заглибитися у зворушливе почуття Богоприсутності, відчувати, як читаємо у щоденникових записках, поетову безмежну вдячність Всемогутньому Творцеві, Премилосердному Господеві, який не допустив того, щоб залізні кігті моральної потворності часів солдатчини похитнули його переконання, світлі ідеали молодості» [6, с. 288].

Тому й не дивно, що у фокусі наукових зацікавлень О. Сербенської – дослідження усного мовлення і зокрема голосу. Голос у певному контексті можна розуміти як свідчення Богоприсутності, адже саме голос почув Мойсей з неопалимої купини. Вдячність Творцеві відчуваємо у міркуваннях про те, що «тільки людина отримала унікальну можливість маневрувати власним голосом, як заманеться, і в дарунок за це витворила речі, які мають теж голос: «Скрипка грає – голос має». Та й усі музичні інструменти мають голос. Щодо самого слова «голос», то, зауважте, воно має понад триста означень» [3].

Любов, праця, віра – все це і багато чого іншого разом складається у велику цінність людини, про яку Олександра Антонівна не раз говорить сама – гідність. Гідність

у розумінні пані професор – це те, що, «як і життя, дається людині раз» [1], це повага до інших і до себе, потреба працювати для загального добра, не розпорощувати часу на маловажливе.

«Мене один видавець назвав «щаслива». Саме життя є великим щастям», – розповідає Олександра Сербенська [1]. «Любіть життя і себе в ньому, мудрість любіть, порядність», – закликає вона. Мимоволі спадають на думку слова Василя Симоненка: «На світі той наймудріший, хто найдужче любить життя». Олександра Антонівна розмірковує про щастя в контексті аналізу ефірного мовлення. «У книзі «Символи світу» французький дослідник Жан Прієр доволі розгорнуто розкриває значення символів повітря та ефір. Прагнення до ефіру, підкреслює дослідник, може виникнути лише в тих, у кого розвинуте пристрасне бажання неба, життя і справжнього щастя, чий Дух порвав із земною орбітою. Це втеча вгору, щоб тільки не оглядатися на землю. Дух пізнає ранковий світ, веселий, світ очищений, світ, де панує спокій, який є дзеркалом того, що вічне. Дух буяє у мовчазному мудрому спокої, де розправляються крила відваги, радість, яка тільки ледве жевріла в передчутті розкоші, огортає дух; він збирає жниво добра, яке собі уявляв, і пізнає лад небес. Дух пронизується розумінням того, що мета всесвіту – добро і щастя» [5, с. 315].

В одному з інтерв'ю професор Олександра Сербенська сказала, що багато чого в її житті склалося саме так, а не інакше, бо цим керувала рука Господа. Тож нехай рука Господа і надалі дає Олександрі Антонівні змогу творити, пізнавати світ і ділитися своєю мудрістю зі студентами і колегами, щедро засівати цінності віри, любові, гідності, добра і щастя.

Список використаної літератури

1. Балюк Н. «Мое улюблене українське слово – «гідність», а останнім часом дратує слово «патріот» / Н. Балюк // Високий Замок. – 2018. – 1 берез.
2. Лавриш Ю. Олександра Сербенська : «Потрібно плекати у поколіннях любов до свого» / Ю. Лавриш // День. – 2014. – 28 лют.
3. Лісна О. Олександра Сербенська: Не достатньо знати, що українська мова солов'їна /О. Лісна. – Режим доступу: http://tvoemisto.tv/exclusive/oleksandra_serbenska_ne_dostatno_znaty_shcho_ukrainska_mova_solovina_80467.html
4. Сербенська О. Ефірне мовлення в системі координат лінгвоєкології / О. Сербенська // Теле- та радіожурналістика. – 2011. – Вип. 10. – С. 260–265.
5. Сербенська О. Ефірне мовлення в соціокультурних та інформаційних вимірах / О. Сербенська // Теле- та радіожурналістика. – 2010. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 314–323.
6. Сербенська О. Комунікативна сила Шевченкового слова *дума* // Теле- та радіожурналістика. – 2015. – Вип. 14. – С. 288–297.
7. Сербенська О. Націоналізм – це природна дана від Бога ідеологія самозбереження. – Режим доступу: <https://varianty.lviv.ua/7171-oleksandra-serbenska-natsionalizm-tse-prirodna-dana-vid-boha-ideolohiia-samozberezhennia>.
8. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – Т. 4. – К. : Наукова думка, 1973.
9. Франко І. Сідоглавою // Зібрання творів у 5 т. – Т. 2. – К. : Наук. думка, 1976. – С. 184–185.